

Ernyes Mihály¹

Védői gyakorlat a polgári kor hajnalán²

A kiegyezést követő évtized méltán tekinthető a polgári kor hajnalának, mely időszak megnyitotta az utat mind a magyar polgári államszervezet kiépítése, mind a magyar jog fejlődése előtt. Az igazságszolgáltatást és a közigazgatást elválasztó, a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk, valamint az igazságszolgáltatás szervezeti törvényei³ mellett, megszületett többek között az ügyvédkedésről szóló törvény is.⁴

A jogalkalmazók számára jelentős segítséget nyújtott Pauler Tivadar három kiadást megélt, először 1864-ben megjelent, *Büntetőjogtan* című kétkötetes könyve. Pauler e munkáját a Birodalmi Törvénylap által hordozott német elméletre, az ausztriai büntetőtörvényre, az ausztriai büntető perrendtartásra, a hatályos magyar törvényekre és uralkodói valamint miniszteri rendeletekre, az Ideiglenes Törvénykezési Szabályokra, a magyar büntetőbírói gyakorlatra és az 1843. évi magyar büntető törvényjavaslatra alapozta, oly sikeresen, hogy művét alkalmazták tananyagként, jogszabályként, magyarázó jegyzetként és a bírói gyakorlat is elfogadta.⁵

A büntető ügyekben eljáró ügyvédek korabeli védői működéséről szóló általános megfogalmazások jól kitapinthatók jogtörténeti kiadványokban és szakterületi ténykedést, valamint szabályozást bemutató dolgozatokban⁶ egyaránt, viszont bírósági akták feldolgozásán alapuló, konkrét tevékenységről szóló, példalózó jellegű tanulmányok kevésbé lelhetők fel a szakirodalom polcain. A következőkben, bizonyos bevezető gondolatokat követően, levéltári forrásokon nyugvó védőügyvédi munkavégzések érintőleges közreadására törekvő tanulmány kerülhet az olvasó érdeklődési körébe.

Az ügyvédkedésről

Kun László történeti/történelmi feldolgozásában a következőképpen fogalmazott: „Ügyvéd hazánkban jogtudományilag kiképzett s törvényesen képesített azon hites egyén, aki a reá bízott peres vagy peren kívüli ügyekben, felhatalmazás mellett a törvényesen meghatározott vagy meghatározható munkadíjért, hivatásszerűleg eljár, a vitás ügyeket megindítja, letárgyalja, befejezi, végrehajtja s megbízójának jogait a bíraskodás minden fokozatán s

---

¹ Ernyes Mihály nyugállományú megyei rendőrfőkapitány

² Kapcsolódó a szerzőnek a Jogelméleti Szemle 2013/4. számában és a 2014/1. számában megjelent egyazon kutatáshoz kötődő tanulmányaihoz

³ Az első folyamodású bíróságok rendezéséről szóló 1871:XXXI. t.c. és a királyi ügyészségről rendelkező 1871:XXXIII. t.c.

⁴ Az ügyvédi rendtartás tárgyában hozott 1874:XXXIV. t.c. kihirdetve 1874. december 12-én. Több, mint hat évtizeden át az 1937. évi IV. törvénycikk hatálybalépéséig szabályozta az ügyvédi tevékenységet.

⁵ Pauler Tivadar: *Büntetőjogtan*, első kiadás Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1864. harmadik kiadás, Pest, 1872-1873.

⁶ Közelmúlt példái, Fenyvesi Csaba: *A védőügyvéd, A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról* (értekezés) Pécs, 2001. és Korsós-né Delacasse Krisztina: *Az ügyvédi autonómiák létrejötte és működésük megkezdése Magyarországon a polgári korszakban* (értekezés) Pécs, 2009. Patyi Gergely: *Ügyvédség a köz- és a magánjog határán* (értekezés) Budapest, 2012.

mozzanataiban érvényesíti. Ez a foglalkozás az ügyvédek, a pályahivatás az ügyvédség.” Rámutatott arra is, hogy „képzett ügyvédi kar nélkül nem létezik rendes törvénykezés.”⁷

A vizsgált időszak témába vágó ügyvédekésének – a teljeség igényét nélkülöző – megközelítése részben a jogosultság, részben a bünyfenyítő eljárásban való ténykedés irányából látszik célszerűnek.

A jogosultságot és annak megszerzését illető, távolabbra visszanyúló előzményeket határvonallal látta el az 1861-es esztendő. Az Országbírói Értekezlet az ügyvédekés ideiglenes szabályozása során rendelkezett az 1849 előtt szerzett és az 1849-1860 között nyert ügyvédi oklevéllel kapcsolatban, valamint a kihirdetésekor 2 év ügyvédekési vagy törvényi gyakorlatban állók tennivalóiról,⁸ egy úttal meghatározta az ügyvédség elnyeréséhez szükséges további feltételeket.⁹ Rögzítette, hogy a főtörvénysszékek kerületeinek megszűntével az ügyvédek hatásköre az egész országra és kapcsolt részeire kiterjed.

Az ügyvédi vizsga s ügyvédi képesítés tárgyában a magyar királyi igazságügy-miniszternek 1869. évi június 10-én kelt rendelete,¹⁰ részletesen szabályozta az ügyvédség elnyerésének feltételeit. Úgyszintén a vizsgabizottságot és annak működési rendjét; az írásbeli és szóbeli vizsga menetét, azok értékelését; a képesítési oklevél kiadásának rendjét; az ismétlő vizsga meghatározását. Rögzítette az ügyvédi eskü szövegét. A Pesti Királyi Ítéltáblánál szerzett ügyvédi jogosítvány az ország egész területére, a marosvásárhelyinél kézhez kapott csak Erdélyre terjedt ki.¹¹

1874-től az ország bíróságainál és hatóságainál ügyvédként olyan jogászok járhattak el, akik megfeleltek az ügyvédi rendtartás tárgyában hozott 1874. évi XXXIV. törvénycikk rendelkezéseinek. Kiemelt feltétel volt valamelyik ügyvédi kamara lajstromába történő felvétel, ami törvényszerű ügyvédi oklevéllel bírást és a kamara területén történő állandó lakást követelt. Az ügyvédi oklevelet Budapesten és Marosvásárhelyen lehetett eredményes vizsga letételével megszerezni, amelyre belföldi egyetemen szerzett jogtudorságot követő háromévi joggyakorlat után nyílt meg a jelentkezés lehetősége. A törvény részletes szabályozást hozott az ügyvédi szervezetről, az ügyvédjelöltekről, az ügyvédi kamarákról, az ügyvédekés megszűnéséről, az ügyvédek jogairól és kötelességeiről, az ügyvédi díjakról, az ügyvédi meghatalmazványokról valamint az ügyvédek felelősségéről.

A témakör érintésekor megkerülhetetlen, az összes törvényhatóságok kormányzóihoz a bünperbeli vádlottak védelmezése iránt, 1863. január hó 20-án 21103. szám alatt kibocsátott udvari rendelvény és az 1818. szeptember 29-én kiadott 26841. számú helytartótanácsi intézmény néhány részlete,¹² melyek közül különösen figyelemre méltó a magánügyvédeknek a vádlottak ingyenes védelmezésébe történő bevonásáról, valamint a védők fáradsági díjának megállapításáról szóló rendelkezés. Lényegük a következőket is tartalmazta: A vádlottak

⁷ Kun László: *A magyar ügyvédség története* 19. és 32. o. Budapest, Weisz Testvérek Könyvnyomdája, 1895.

⁸ Ideiglenes Törvénykezési Szabályok VIII.1-4.§§: Az 1849 előtt szerzett ügyvédi oklevelek tulajdonosai, ha az ügyködéstől bírói ítélet által meg nem fosztattak, az ügyvédség gyakorlatában nem voltak gátolhatók. Azoknak, akik ügyvédi jogosultságot 1849-1860 között nyerték, oklevelüket a Királyi Tábla által meg kellett újítani, ha pedig nem rendelkeztek kellő ismerettel a hazai törvényekből, pótló vizsgát is tenniük kellett. A két év gyakorlattal rendelkezők esetében a Királyi Tábla döntött az ügyvédekés megkezdéséről, illetőleg a vizsgára bocsátás feltételeiről.

⁹ VIII.5.§: A jogi tanulmányok eredményes befejezése, az előszabott elméleti vizsgák sikeres kiállása, két év joggyakorlat igazolása, ügyvédi vizsga sikeres letétele a Királyi Tábla előtt. (Ráth György: *Az Országbírói Értekezlet a törvénykezés tárgyában I-II.* Pest, Landerer és Heckenast, 1861.)

¹⁰ Miután azon bírósági közegek, a melyekre az ügyvédi diplomák kiállítása eddig bízva volt, az 1868-ik 54. tv ez által megszüntették : az ügyvédi vizsga és ügyvédi képesítés tárgyában, a törvényhozás e részbeni intézkedéséig, a következőket rendelem

¹¹ *Magyarországi Rendeletek Tára III. folyam.* 1869. 721-728. o. 81. sz. Pest, Ráth Mór, 1870.

¹² Szlemenics Pál: *Magyar fenytő törvénykönyv* 254-255. o. Pest, ötödik kiadás 1872. és Pauler Tivadar: *Büntetőjogtan II.* 336-341. o. Pest, harmadik kiadás 1872-1873.

számának megszorodása miatt a tiszti ügyészek¹³ sokszor a védelmet képtelenek ellátni, a perek gyakran elhúzódnak, a védelem felületes, a formaiságig alacsonyul. A védelem ellátására a magánügyvédek jogosultsággal felruháztak. Ha a tiszti ügyészek nem képesek ellátni a védelmet, a bíróság a magánügyvédek sorából nevezzen ki védelmezőt a szegény osztályhoz tartozó vádlottak ingyenes védelmezésére. A törvényszékek a székhelyükön készítsék el a feleket képviselő magánügyvédek névsorát.¹⁴ Kérelmük folytán a jegyzékbe felvehetőek voltak a bírói hivatal, a jegyzőség vagy ügyvédség megvizsgált jelöltjei és a jogtan nyilvános tanárai is.

A védőnek a fáradsági díját a vagyonosok a törvényszék meghatározása szerint megfizetni tartoznak, akár szabadon választottak, akár hivatalból kinevezettek a védők. Annak megállapítása, hogy a vádlott szegénynek minősíthető-e, a törvényszéket illeti. Az a magánügyvéd, aki a védelmet ellátni alapos ok nélkül vonakodnék, kizárandó minden olyan díjjal járó ügyviselésből, amelyben pártfogó vagy képviselő kinevezése a bíróságot illeti. Az ügyvédek közötti ügyfelosztás igazságos arányára oda kell figyelni.

Az érintett rendelkezések szerint a védőnek joga van mindazon igazságos eszközök alkalmazására, melyek a védelem céljának elérésére, a büntetés elhárítására vagy enyhítésére szükségesek. Védencével a vizsgálat alatt a vizsgálóbíró vagy megbízottja jelenlétében, annak befejezése után bírói tag jelenléte nélkül tanácskozní; ügybeli iratokat kellő felügyelet alatt megtekinteni; bírói szemlénél hullaboncolásnál jelen lenni; észrevételt, előterjesztést már a vizsgálat alatt is tenni. Kötelessége, minden az eljárás alakszerűségeire vagy az ügy érdemére vonatkozó véd érveket felhasználni, melyek védenca büntetlensége bizonyítására, bűnössége enyhébb beszámítására, a terhelő bizonyítékok erőtlenségére, a büntetés kedvezőbb kimérésére nyomatékkel bírnak, és azokat kellő szabatossággal és világossággal kifejtteni.¹⁵

A védői tevékenységet az előzőeken túl, az 1872-ben miniszteri rendlettel kiadott *Ideiglenes eljárási szabályzat* – Az ideiglenes bűnvádi eljárásról szóló törvényjavaslat – a kiadvány borítójának színe után *Sárga könyv* néven ismertté vált szokásjogi forrás szabályozta.¹⁶

E szerint a védőügyvéd jogosítva van a vádlott érdekében szükségelt beadványokat szerkeszteni, a bírói szemlénél és a hullaboncolásnál jelen lenni, az eljárás iránti észrevételeit előadni, továbbá a vizsgálat folyamában szükségesnek talált előterjesztéseket a vizsgáló bírónál írásban foglalva vagy szóval megtenni.

Az előnyomozás és a vizsgálat alatt a fogvatartott terhelttel ellenőrzés mellett értekezhet a letartóztatás megszüntetésére vonatkozó, s a vizsgálat célját nem veszélyeztető körülményekről. Ha vádlott a vizsgálat befejezésekor illetőleg a végtárgyalás kitűzésekor vizsgálati fogságban van, akkortól ügyvédje vele mások jelenléte nélkül, szabadon értekezhet. A védőnek jogában áll a végtárgyalás előtt a vizsgálati iratokat áttekinteni, s azokból magának kivonatokat készíteni. A végtárgyaláson a védő a részére fenntartott helyet foglalja el. A királyi ügyész a védővel szemközt foglal helyet. A védő intézhet az ügy felvilágosítására

¹³ Az 1816. január 23-án kelt 2604. számú helytartótanácsi intézmény rendelkezései szerint a tiszti ügyészség tagjai, mint a törvényes rend és az igazság őrei, lelkiismeretesen és pontosan eljárni kötelesek. Kötelező védelem (halállal vagy legalább 5 évi börtönbüntetéssel fenyegetés) esetén, korábban közülük neveztek ki a védőt. A királyi ügyészségről szóló 1871:XXXIII. t.c. 30. §-a szerint „Oly ügyekben, melyekben a tiszti ügyészek hivatalból rendeltettek védőkül, a védelem folytatását a kir. ügyészség tagjai át nem vehetik, hanem a mennyiben intézkedés szüksége merül fel, a törvényszék védőt nevez.”

¹⁴ Korábban is a törvényszékek fektették fel azok névsorát, akik ügyvédi tevékenységet folytattak.

¹⁵ A védelem a fenyítő pernek és igazság-kiszolgáltatásnak lényegéhez tartozik. A védelemnek két neme van: az előleges és az érdemleges. Előbbi a különös vizsgálat, a befogatás, avagy a fenyítő per külső alakja ellen, utóbbi a vádló bizonyításaira, következőleg a per érdemére nézve történik. Az előleges védelem mellőzhető, az érdemlegest semmikor sem lehet megtagadni. Ez akkor sem tehető meg, ha a rab magát védelmezni nem akarja. (Szlemenics i.m. 253. o.)

¹⁶ Sárga könyv 27.§, 38.§, és a X. Fejezet a végtárgyalásról. Az ideiglenes szabályzatról még: Jogelméleti Szemle 2013/4. *Rablógyilkosság éjfélnélkor* c. tanulmányban.

vonatkozó kérdéseket mind a vádlotthoz, mind pedig a tanukhoz és a szakértőkhöz. Közvetlenül a királyi ügyész után, a vádlott ügyvédének védbeszéde hallgatandó meg. A védbeszédre a kir ügyész válaszolhat, mely esetben azonban az utolsó perbeszéd a vádlottat illetően a védőt illeti. A vádlott védőjét is megilleti a fellebbezés joga.

Díjazás és megélhetés

Az ügyvédi tevékenység díjazásának érintőleges vizsgálatát erőteljesen követeli a felhozott téma, hiszen, mint más foglalkozások esetében is, az ügyvédkedés gyakorlóinak a megélhetése illetően annak színvonala függött az elért jövedelemtől. Rá kell mutatni ugyanakkor arra is, hogy voltak olyan ügyvédi titulussal rendelkezők, akik nem gyakorolták az ügyvédkedést illetően gyakorolták ugyan, de megélhetésüket alapvetően gazdálkodó tevékenységük jövedelméből fedezték. „A régebbi időkben minden nemes ember, aki hivatalt akart viselni, megszerezte az ügyvédi oklevelet. Az 1869:IV. tc. és az ezt követő törvények a bíraskodást államosították, és a vármegyei táblabírák jelentékeny része, mely állami szolgálatba lépni nem akart, vagy ilyen állásra kinevezést nem nyert, ügyvédi minőségét megtartva, birtokán gazdálkodott. 1875-ben, midőn az új törvény életbe lépett és az ügyvédi kamarák megalakultak, mindenki, akinek ügyvédi oklevele volt, sietett magát a kamarai lajstromokba bejegyeztetni, ha nem is volt szándéka az ügyvédséget folytatni, mert a bejegyzés ténye a jövőre nézve minden lehetőséget nyitva tartott. [ ] A címzetes gyakorlatot egyáltalában nem vagy alig folytató ügyvédek helyét a megélhetéssel küzdő ügyvédek tömege foglalta el. Azok, akik 1875 után jöttek, állandóan vagy ideiglenesen az ügyvédségből akartak megélni.”¹⁷

A Jászkun Kerület adófizetőinek 1871-es nyilvántartásában a 241 virilista között 86 jogot végzett ügyvéd szerepel. A gyakorló ügyvédek száma ennél lényegesen kevesebb volt. E virilista értelmiségiek jövedelmében a földművelő tevékenység eredménye jelentett domináns hányadot, nem egyszer 100%-ot.¹⁸

A kolozsvári virilisták között ügyvéd volt 1872-ben a 74 tagból 12 fő 1873-ban az 59 tagból 11 fő. Rucska János ügyvéd és házbirtokos közel négy évtizeden keresztül (1872–1910) a legelőkelőbb helyek valamelyikét foglalta el.¹⁹

Pécsett az 1872. évi névjegyzékben 57 virilista szerepelt. Közöttük 10 fő neve mellett került bejegyzésre az „okleveles ügyvéd” kitétel, amelynél fogva, figyelemmel az 1870:XLII. tc. 23. §-ára, a befizetett adóösszeget kétszeresen vették számba.²⁰ Az 1871. december 27-én készült kimutatásban a 9. helyen álló Hiller Gábor esetében 467 forint 40 krajcár egyenes államadó került feljegyzésre, mint a befizetett összeg kétszerese. Az 1875. évi névsorban első

¹⁷ Szende Pál: *A magyar ügyvédség válsága* 6.o. Budapest, Politzer, 1912. A Huszadik Század könyvtára sorozat 43.)

¹⁸ Bagi Gábor: *Ügyvédek, lelkészek, orvosok* 65. o. In: 21. Jászsági Évkönyv 2013, 60-72. o.

¹⁹ Ferenczi Szilárd: *Adatok a kolozsvári virilizmus történetéből* (1872-1917) 20. o. In: EME Füzetek Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület, 2010. 1-2. összevont füzet 17-29. o.)

²⁰ A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi XLII. törvénycikk „19. § A bizottság áll fele részben a törvényhatóság területén legtöbb egyenes államadót fizető azon nagykorú honpolgárokból, kik országgyűlési képviselőválasztásra jogosítva vannak; hason fele részben pedig a választó közönség választottjaiból. [...] 23. § A sorrend megállapításánál [...] az állami-, felekezeti-, községi- és magántanintézetek tanárai, a tudományos akadémiák tagjai, a folyóirat- és lapszerkesztők, a lelkészek, az ipar- és kereskedelmi kamarák bel- és külső tagjai, úgyszintén a magyar államban érvényes oklevéllel ellátott: tudorok, ügyvédek, orvosok, mérnökök, gyógyszerészek, sebészek, bányászok, erdészek és gazdatiszteknek összes egyenes államadója kétszeresen számíttatik.”

helyre került Förster Béla - 1872-ben a 39. volt - 1655 forint 75 krajcár, már kétszeresen számba vett befizetéssel.²¹

E területen jelentőséggel bír a korabeli illetmények és kiadások összehasonlítása. A védőnek a büntető perekből származó bevétele az eljáró bíróság döntésének az eredménye volt, melynek alapjául szolgáló rendelkezést²² az ügyvédek közül többen méltánytalannak tartottak.²³

A vizsgált időszakban a Pécsi Királyi Törvényszék a védők díjául többnyire 15 illetőleg 20 forintot állapított meg.

Szieberth Nándor ügyvéd a gyermekgyilkossággal vádolt P. Anna hivatalból kinevezett védője, 1871. november 28-án, a Tekintetes Baranyamegye Törvényszékéhez benyújtott védíratban 30 forint ügyvédi munkadíj megállapításáért esedezett.²⁴

A Pécsi Királyi Törvényszék a gyilkossággal vádolt A. Lőrinc ügyében, a gyilkosság és a halálbüntetés alól 1872. július 1-jén felmentett, de szándékos emberölés büntetésében bűnösnek kimondott vádlottat, Reök Lajos hivatalból kinevezett védőügyvéd részére 15 forint munkadíj megtérítésében is elmarasztalta.²⁵

A Pécsi Királyi Törvényszék a gyilkossággal vádolt S. Konrádné és S. Konrád ügyében 1874. augusztus 21-én hozott ítéletében 20-20 forint a vádlottak által külön-külön megfizetendő védői díjat állapított meg.²⁶

A Pécsi Királyi Törvényszék 1875. február 5-én kelt ítéletében az emberöléssel vádolt Sz. Ferencet és Sz. Istvánt 36 forint 50 krajcár védői díj megtérítésére is kötelezte. A Budapesti Királyi Ítéltábla március 3-án hozott döntésében rögzítette, hogy a védői díjat külön-külön kell megfizetniük felét, felét. A védői díj személyes teher.²⁷

1872-ben Pécs polgármestere évi 2500 forint, rendőrkapitánya évi 2000 forint, tiszti főügyésze évi 1200 forint illetménnyel bírt.²⁸ Egy közrendőr évi 240 forint, a szolgaszemélyzet általában évi 240-300 forint közötti fizetést húzott.²⁹

Baranya vármegye tisztségviselőinek 1873-ra tervezett járandóságai: alispán évi 2200 forint fizetés, 400 forint úti átalány, 600 forint lakbér; tiszti főügyész 1600 forint fizetés, 500 forint lakbér; főorvos 1200 forint fizetés, 200 forint úti átalány, 300 forint lakbér; járási szolgabíró 1600 forint fizetés, 400 forint úti átalány, 500 forint lakbér; közbiztonsági pandúr 200 forint fizetés.³⁰

---

²¹ MNL BaML IV.1404. Pécs város, igazoló választmányának iratai. Törvényhatósági bizottsági tagok névjegyzéke 1872-1897.

²² 1723. évi XXXVIII. törvénycikk az ügyvédekről 6.§ „Díjukat, melyeket a bírák a peres eljárásban alkalmilag szoktak megszabni, ezen túl is (kellő tekintettel az ügyvédek tapasztaltságára, ügyességére s tett és teendő munkájukra) a bírák fogják lelkiismeretesen meghatározni.” A váltó-törvénykönyvről szóló 1840. évi XV. törvénycikk II. Rész 225.§ „Az ügyvéd munkadíja minden perben, nyerte vagy veszítette legyen bár azt, a váltó-törvényszék által a végítéletben mindig elhatározandó.”

²³ Bővebben Korsós né i.m. 59. o.

²⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltár (MNL BaML) 1872/V.413. számú irat, Pécsi Királyi Törvényszék iratai. 1872 januárjában áttett ügy a megyei törvényszéktől a királyi törvényszékhez. Szieberth Nándor a Pécs városi virilisták 1875. évi névsorában a 21. sorszám alatt szerepelt 356 forint 65 krajcár már kétszeresen számított adóbefizetéssel. [MNL BaML IV.1404. Pécs város, igazoló választmányának iratai. Törvényhatósági bizottsági tagok névjegyzéke 1872-1897.]

²⁵ MNL BaML 1872/V.442. számú irat

²⁶ MNL BaML 1874/V.762. számú irat

²⁷ MNL BaML 1875/V.31. számú irat

²⁸ 1872. május 8-án Pécs szabad királyi város közgyűlése a többek között a következő illetményeket állapította meg: polgármester évi 2500 forint, rendőrkapitány évi 2000 forint, I. tanácsnok évi 1600 forint, főjegyző évi 1600 forint, tiszti főügyész évi 1200 forint, tiszti főorvos évi 1200 forint, rendőrfőbiztos évi 1000 forint, napidíjas évi 400 forint. (Pécs szabad királyi város iratai. Törvényhatósági bizottsági ülés jegyzőkönyvei: MNL BaML-Pvt-tvh-108/1872.jkv.)

²⁹ Pécs szabad királyi város iratai, tanácsülési jegyzőkönyv: MNL BaML-Pvt-tan-7056/1872.jkv.

³⁰ MNL BaML alispáni iratok 2872/425.sz.

A példaként bemutatásra kerülő vidéki bírósági dolgozók jövedelme a következőképpen alakult 1872-ben:³¹ törvényszéki elnök évi 2400 forint fizetés és 300 forint lakbér; járásbíró évi 1500 forint fizetés és 200 forint lakbér; törvényszéki jegyző évi 900 forint fizetés és 150 forint lakbér; írnok évi 500 forint fizetés és 100 forint lakbér; fogházfelügyelő évi 500 forint fizetés és lakás; börtönőr évi 240 forint fizetés, 40 forint lakbér és 50 forint ruhapénz.

Ugyanekkor a királyi ügyész évi 1500 forint fizetést, 200 forint lakbért és 300 forint tisztii pótlékot kapott. A királyi alügyész fizetése 500 forinttal kevesebb volt, egyéb járandóságai viszont megegyeztek a királyi ügyészével.

A Vasárnapi Újság 1870. január 30-ai lapszámaért 30 krajcárt kellett fizetni, éves előfizetési díja 6 forint volt. Hirdetése szerint naptárak megrendelhetők voltak 40 krajcár és 1 forint 20 krajcár közötti áron, esernyők vásárolhatók 3-12 forintért, menyasszonyi készletek 500-2000 forintért. Egy arany karikagyűrű 3 forint 50 krajcárba, egy ezüstóra 10 forintba, egy női aranyóra 30 forintba került.

1871-ben egy hatsövű revolver 23 forintot, 1 pár új csizma 6 forint 50 krajcárt kóstált.³²

Egy gyalog katona naponta kapott az államtól kenyérből 42 latot (1 lat=1,75 dekagramm), amelynek ára 12 krajcár, és egyéb élelmet 13 krajcár értékben.³³

Az 1870-es években 1 meszely (0,42 liter) tört só ára 4 krajcár volt, fontja (0,55 kg) 10-12 krajcárba került. Egy 4 kilogrammos cipót 6-10 krajcárért lehetett megvenni, egy 6-7 kilós kenyeret pedig 1 forint 20 krajcárért. Egy negyedliteres mérő tejfölt 4 krajcárért adtak.³⁴

További levéltári források

Az *októberi diploma* kiadását követően 1871 végéig működött Pécs (szabad királyi) Város (visszaállított) Törvényszéke (bíró, tanácsnokok, jegyző, tisztii ügyész) és Baranyamegye Fenyítő Törvényszéke (alispán, táblabírák, szolgabíró, esküdt, jegyző, tisztii ügyész). 1872. január 1-jétől, az 1871. évi XXXI. törvénycikk rendelkezése alapján, a 39. számú elsőfolyamodású törvényszék a Pécsi Királyi Törvényszék lett, ahová a megszűnő városi és a megyei törvényszék áttette a folyamatban lévő ügyeket. A levéltár az addigi városi iratokat külön kezeli, az időhatáron átnyúló akták a Pécsi Királyi Törvényszék iratállományába kerültek, úgyszintén a megyei fenyítő törvényszék iratai is.

Külön elhelyezést nyertek az 1875 tavaszán, a pécsi és a szekszárdi törvényszék területein székelő ügyvédekből létrejött Pécsi Ügyvédi Kamara beligazgatási iratai, amelyek tartalmazzák a megelőző három évben működött Pécsi Ügyvédegyelet fennmaradt iratállományát is. Az egyelet taglétszáma 70-80 közötti volt, 3 alapító és 22 rendes taggal.³⁵

Az 1870-es népszámlálás adatai szerint Baranya megye 7 járásra és Pécs szabad királyi városra tagozódott. A 438 lakhelyként nyilvántartott településen 45.952 házban

³¹ Megállapította az első folyamodású királyi törvényszékek és járásbíróóságok életbeléptetéséről szóló 1871. évi XXXII. törvénycikk 8. §

³² Pécs szabad királyi város iratai, tanácsülési jegyzőkönyv: MNL BaML-Pvt-tan-1361 és 1876/1871.jkv.

³³ Tóth Mór: *Tanulmányok a börtönügy terén* 107. o. Eger, 1874.

³⁴ Kiss Lajos: *A szegény emberek élete* második kötet, Budapest, Gondolat, 1981.

³⁵ A pécsi ügyvédség történetét feldolgozta Korsós né a már említett doktori értekezésében. Az első ügyvédegyelet Pesten alakult meg 1865-ben, majd egymás után vidékiek is. Például Debrecenben, a nyíregyházi ügyvédekkel együttesen, 1867. december 28-án 48 alapító taggal. [*A Nyíregyházi Ügyvédi Kamara 75 éves jubileumi évkönyve* Nyíregyháza, 2000. Szerkesztette: Borsy Zoltán]

285.506 lakos élt. A székhelyen, Pécsen, 2.969 házban 23.863 fő lakott, és a városban állomásozott hozzávetőlegesen 1.400 főnyi katonaság.³⁶

Pécs város visszaállított törvényszékének és a megye fenyítő törvényszékének 1869-1871 évek közötti valamint a Pécsi Királyi Törvényszéknek 1872-1876 évek közötti, átnézett irataiból 21 olyan akta került feltalálásra, amelyekben az elkövetett bűncselekmények eredményeképpen emberélet került kioltásra. A vádlevelekben tett indítványok szerint 3 eset rablógyilkosság volt, 5 rokongyilkosság, 4 gyermekgyilkosság illetőleg gyermekölés, 7 gyilkosság, 1 vétkes emberölés, 1 verekedés közti emberölés. 3 ügyirat teljes anyagot tartalmaz, 3 majdnem teljes, a többi akta csak bírói ítéletekből áll. 18 ügyben 26 fő volt letartóztatásban, illetőleg vizsgálati fogságban.³⁷

A közvádlo³⁸ minden gyilkosság³⁹ elkövetőjére halálbüntetés kiszabását kérte. Az eljáró törvényszék 4 ügyben, 4 főt ítélte halálra.⁴⁰

Bizonyosan megállapítható, hogy 6 vádlott választott védőt, 11 vádlott esetében pedig a törvényszék által hivatalból kinevezett ügyvéd látta el a védői feladatokat. A többiek vonatkozásában az iratokban foglaltak alapján és a vádlottak körülményeiből következőleg, inkább a kinevezett védő közreműködése látszik fennforogni. Ezekben az ügyekben a bírósági ítéletek nem tesznek említést védői díjról. Egyértelműen megállapítható viszont, hogy a kötelező védelem érvényesült.

Az iratok megtekintéséről és a késedelmes betérjesztésről

Kézenfekvőnek látszó az összefüggés az aktákban foglaltak megismerése és a védirat betérjesztése illetőleg késedelmes betérjesztése között.

A határidőtartás mellett fontos kérdés, hogy a védő az iratokba csak a pertárban⁴¹ tekinthetett be, vagy azon kívül is volt módja az akták megismerésére. 1868-ig egyértelműnek tűnően az ítélszékek pertára szolgált a bűnügyek védő általi tanulmányozásának helyeül.⁴²

³⁶ *A Magyar Korona országainak helységnévtára*, Budapest, Athenaeum, 1873.

³⁷ A letartóztatás (előleges/előzetes letartóztatás) és a vizsgálati fogság megkülönböztetéséről:

Kassay Adolf: *Magyar büntető törvények s bűnvádi eljárás az országbírói értekezlet szabályai szerint* 87-88. o. Pozsony, Sierer Henrik könyvnyomdája, 1862.

Pauler Tivadar: *Büntetőjogtan II.* 392-396. o. harmadik kiadás, Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1872-1873.

Székács Ferenc: *A magyar büntetőeljárás kézikönyve* 25-30. o. Budapest, Franklin Társulat, 1881.

Sárga könyv (Ideiglenes eljárási szabályzat) 20-29. §§ és 45-46. §§.

³⁸ Közvádlo, 1872-ig, aki felperesként a fenyítő törvényszéki ügyet a bíró elé terjesztette. Rendszerint az ítéelő törvényszék tisztí (fő/al) ügyésze. 1872. január 1-jétől a királyi ügyész/alügyész. (1871:XXXIII. tc. 17.§)

³⁹ A vizsgált időszakban a gyilkosság azon büntett, mely által ember, előre megfontolt szándékosan életétől jogellenesen megfosztatik. Az emberölés büntett, mely által ember életétől szándékosan meg nem gondolt elhatározással vagy vétkeességéből – vétkes elbizottságból vagy vigyázatlanságból fakadóan – jogellenesen megfosztatik. A gyilkosságtól a megfontolt szándékosan hiányánál fogva különbözik. (Pauler: *Büntetőjogtan II.* 1864. 118.o. és 134-137.o. „Törvényeink szerint az ki embertársát megfontolt szándékkal, meggondolt eltökéltséggel, életétől jogellenesen megfosztja, gyilkosság büntettét követi el. Minősített a gyilkosság, ha a rokonon, mint jelen esetben, a legelvetemültebb gonoszság kifolyásaként édesatyján hajtatik végre.” (MNL BaML 1875/V.21. büntető irata, 1650.bünt./1875. sz. ítélet indokolása. Az ölési cselekmények elnevezéséről még: Jogelméleti Szemle 2014/1. *Baranyai rokongyilkosságok a kiegyezést követő évtizedben* c. tanulmányban.)

⁴⁰ A végigkövethető ügyekben, részben a Kúria enyhébb ítéletet hozott, részben az uralkodó kegyelmet gyakorolt.

⁴¹ Pest-Pilis-Solt vármegyében az 1800-as évek elején a levéltár részeként működő - más megyéknek is mintául szolgáló - prokurátori hivatal nyújtott lehetőséget az ügyvédeknek a peres iratok tanulmányozására. [Berényiné Kovács Gyöngyi: Balla Gábor Pest megye első levéltárnoka, tudományos ülésen elhangzott előadás, Pest Megyei Levéltár, 2010.]

A polgári törvénykezési rendtartás 1868-ban történt megalkotását követően a pertár a rendes eljárásnál a per fölvételére, a keresetlevél után következő periratok beadására, átvételére illetőleg a halasztások előterjesztésére kijelölt törvényszéki helyiség volt, amelynek élén a pertárnok - bírósági jegyző, aljegyző - állt.⁴³ Egy korabeli ügyvéd, nagyváradi helytörténeti írásában a pertárat az ügyvédek mindennapi gyűl helyének nevezte, amely a periratok, jogi és törvénykezési újdonságok kicserélésére szolgált.⁴⁴

Az igazságügyi-minisztérium törvény által engedett teljes intézkedési szabadsága alapján megszületett a *Bírói ügyvitel*⁴⁵ és a *Szolgálati útmutatás az elsőfolyamodású bíróságok számára*.⁴⁶ E miniszteri rendeletek a bűnügyi iratokra vonatkozóan nem jelölik a pertárat.

A pertárban történő iratmegtekintés nehézségét a védelem késedelmes előterjesztése kapcsán Szieberth Nándor ügyvéd, a gyermekgyilkossággal vádolt P. Anna hivatalból kinevezett védője, a Pécsi Királyi Törvényszék fenyítő osztályához 1872. augusztus 8-án benyújtott 1775/bünt.1872. számon iktatott kérelmében hozta fel.⁴⁷ A teljességében közreadásra érdemes kérelem a következő:

„Tekintetes Törvényszék! F.é. 658/6. sz. végzéssel alulírottnak, mint P. Anna hivatalból kirendelt védőjének meghagyatott, hogy a védelmet 15 napok alatt a pertárban beírjam. Én e végzést a legnagyobb készséggel meg is tehetném, azonban ez rám felette terhes, mert Tekintetes Törvényszék ismeretes az, hogy a pertárban csak 9-12 és du. 3-5 lehetne dolgozni. 9-12-ig, ha tárgyalásom is felekkel, érkezésem nem volnának a pertárban, dolgozni teljes lehetetlenség, mert oly nagy a zaj, járás-kelés, hogy ott egy fontos ügyben, hol 3 orvosi vélemény is van, figyelemmel dolgozni egyáltalán nem lehet. Pedig az ügy megkívánja, hogy figyelemmel dolgozzam, mert védelmemtől van függővé téve egy ember szabadsága, mi pedig legbecsesebb az életben. Du. 3-5 óráig pedig dolgoznom ily rövid hivatalos órákban nem lehet, mert számos teendőim ezt nem engedik, szintén az ügyvédnek csak a délutáni órák vannak ügyei szorgalmazására. Ezért esedezem az ügyet nekem elismervény mellett kiadni és én ügyvédi kötelememnek a legnagyobb lelkiismerettel megfelelni nem késlekedem. Méltányos is e kérelmem, mert ily ügyek a tisztii ügyészeknek is átadatnak, azok is tetszésük szerinti időben dolgoznak, nincsenek órához kötve. Pedig ők jövedelmet húznak hivataluk után, egy privát ügyvéd pedig, midőn semmiért dolgozik, méltán kívánhatja, hogy oly időben dolgozzék, midőn jövedelmező ügyei idejét nem veszi és ezek az esti órák, midőn senki által nem zavartatva ily kényes ügyek idejét rendelheti. Azért ismételve esedezem az ügyet kiadni és záros határidő alatt védelmemet becsatolom. Tisztelettel a Tekintetes Törvényszék alázasat szolgálja Szieberth Nándor.”

A felvetés olyan kérdéseket és ellentmondásokat is generál, melyekre a választ, a védői közreműködéssel kapcsolatos - az aktában ugyan nehezen követhető, de fellelhető - iratok adják meg.

A Baranyamegyei Fenyítő Törvényszék, Pécsen 1871. május hó 19-én tartott ülésén elrendelte P. Anna bűnperbe fogását, melynek foganatosítására felhívta a megyei tisztii főügyészt, vádlottat pedig felszólította védőügyvédvállásra. Miután azonban vádlott ügyvédet

---

⁴² A már említett 21103. számú (1863. I. 20.) udvari rendelvény szerint a védő az ügyiratot a vádlevél benyújtásától számított három napig az ítélszék pertárában tanulmányozhatta. [Erre mutat rá Fenyvesi is i.m. 77. o.]

⁴³ 1868. évi LIV. törvénycikk 130-131. §§

⁴⁴ Péter I. Zoltán: *A Frimont-palota az igazságügy szolgálatában*, Váradi 2013/7. szám.

⁴⁵ 1868. évi LIV. törvénycikk 6. §-a alapján: az 1869. április 29-én kelt igazságügy-miniszteri rendelet *A bírói ügyvitel tárgyában: Magyarországi Rendeletek Tára III. folyam. 1869. 433-483. o. 55. sz. Pest, Ráth Mór, 1870.*

⁴⁶ és az 1872. április 4-én kelt 4010. számú igazságügy-miniszteri rendelet *Szolgálati útmutatás az elsőfolyamodású bíróságok számára: Magyarországi Rendeletek Tára VI. folyam. 1872. 151-171. o. 28. sz. Pest, Ráth Mór, 1872.*

⁴⁷ MNL BaML 1872/V.413. számú irat, Pécsi Királyi Törvényszék iratai. Ismét fontos hangsúlyozni, hogy az akta, 1872 januárjában áttett ügy a megyei törvényszéktől a királyi törvényszékhez.

nem ismervén, e felhívásnak meg nem felelhetett a törvényszék Szieberth Nándor ügyvédet rendelte ki védőül, akit végzésileg rendelt értesíteni „azzal, hogy az átvételtől számítandó 15 nap alatt védíratát az összes iratokkal együtt, e fenyítő törvényszékhez felterjeszteni el ne mulassza.”

1871. november 28-án terjesztette be Szieberth az első védelmet az akkor még Baranyamegyei Törvényszékhez. Az 1669/feny.1871. számon iktatott beadvány külzetén feltüntetésre került „Melléklet az összes iratok.” Ez arra utal, hogy iratok a védő kezénél voltak. A védírat benyújtása a kitűzött határidőhöz képest jelentős, több hónapos, mintegy féléves késedelmet mutat.

Az eljárás elhúzódásában komoly szerepet játszott az orvosi vélemények ellentmondásossága miatt az, hogy a törvényszéknek a Pesti Magyar Királyi Egyetem Orvosi Karához kellett fordulnia véleményes nyilatkozat adása végett. Minden biztonnyal érezte hatását a szervezeti törvények hatálybalépésének előszele is, nem kis feladatot róva a bíróságok dolgozóira.

1872. április 12-én tartott ülésén a Pécsi Királyi Törvényszék - mivel a Pécsi Királyi Ügyészség április 4-én ítélethozatal végett beterjesztette P. Anna ügyét - 658/bünt.1872. számú végzésével felhívta a védőügyvédet, hogy a védelmet adja be 15 napon belül és a törvényszéki kiadó az eredményről jelentsen.

1872. augusztus 8-án került iktatásra a védő által benyújtott, fentebb részletesen ismertetett kérelem, melyet augusztus 4-én készített el.

Augusztus 16-i ülésén a törvényszék a kérelemnek helyt adott. „A 658 sz. bűnügyi iratok végzés kíséretében oly megjegyzéssel rendeltetnek folyamodó ügyvédnek kiadni, hogy jelen végzés kézbesítésétől számítandó 8 nap alatt, P. Anna védelmét ezen királyi törvényszéknél okvetlenül beadja. A kiadói utasításban Moldoványi József törvényszéki bíró rögzítette, hogy a periratok az ügyvédnek elismervény mellett kézbesítendőek és a kézbesítéstől számítandó 8 nap lejártával jelentés teendő. Az iratokat a védő segédje augusztus 18-án kézbesítési íven átvette. A megadott határidőn belül a védírat beadása nem történt meg.

Közben 1872. november 23-án Lobmayer István királyi ügyész, írásban jelezte a törvényszéknek, hogy az április 12-én közölt felhívás ellenére Szieberth ügyvéd a védelmet nem terjesztette elő, a mulasztásról pedig a törvényszéki kiadó nem tett jelentést. Kéri, hogy a kiadó azonnal intézkedjen és a jövőben a bűnügyek nyilvántartása és kiadmányozása körül az eddiginél nagyobb pontossággal és gyorsasággal járjon el.

November 25-én a törvényszék büntető osztálya 3091/bünt.1872. számú végzésében felhívta Szieberth ügyvédet, hogy a védelmet 8 napon belül terjessze be, 25 forint büntetés terhe mellett. A végzés kézbesítése törvényszolga által december 5-én megtörtént.

December 13-án került iktatásra a felhívásra elkészített, majd benyújtott pótvédelem, melyhez a védő kimentő jelentést is írt. A beadvány külzetén feltüntetésre került „21 mellék.” A kimentésben szintén a pertárról tett említést. „F.é. 3091. sz. végzést vévén sietek ennek megfelelni s védelmemet csatolni, de midőn ezt teszem el nem mulaszthatom mentségemre valamit fel nem hozni. Tekintetes Törvényszék f.é. 658. sz. végzéssel védelmemnek a pertárban beiktatásra utasított. E végzést vettem f.é. augusztus 3-án. U. e. hó 4-én folyamodtam az iratokat kiadni, azonban 5-én Pécsről eltávozva egy hétig távol voltam. Ez idő alatt, azaz augusztus hó 18-án segédem az iratokat átvette, azokat irodám közé tette, anélkül, hogy szeptember hó 5-én történt hazajövetelem során azokat megmutatta volna s így az iratokról tudomásom nem volt, a védelmemet be nem írhattam.”

A törvényszék a kimentést és a pótvédelmet elfogadva december 16-i ülésén kitűzte az ítélethozatal határidejét és helyszínét, amelyre a védőt végzésileg idézte. Az értesítést december 22-én Schreyergy János vette át.

Pécs város visszaállított törvényszékének 1869. december 10-i ülésén K. József vádlott Farkas István ügyvédet választotta védőül. A törvényszék 8668/V. számú végzésében arról rendelkezett, hogy az iratokat az ügyvédnek adják ki, egyben figyelmét felhívták arra, hogy a védekezést 15 napon belül terjessze elő.⁴⁸

Pécs szabad királyi város Bűnfenyítő Törvényszéke előtt 1869-ik év december hó 21-én történt perfelvétel kapcsán a vádlottakat felhívták védőügyvéd választására. Sz. Terézia elsőrendű vádlott védőjének Farkas István ügyvédet választotta. V. József másodrendű vádlott részére védőnek szintén Farkas István ügyvédet nevezte ki a törvényszék.⁴⁹ „Az összes ügyiratok Farkas István ügyvéd úrnak 15 nap alatti beadása végett kiadatnak.” Az 1870. február 8-i törvényszéki ülésen elhangzott az „ügyvéd sürgetése”, amely szerint „kézhezvételtől számított 8 nap zárhatár alatt terjessze be vádlottak védelmét.” A törvényszékhez beterjesztett védírat február 23-án 1243. szám alatt került iktatásra.⁵⁰

1872. március 8-án a Pécsi Királyi Törvényszéken a szabad és a tanúvallomások meghitelesítése, a szembesítés megtörténtét követően emberölés bűnténye elkövetése miatt perbefogott B. Simon kijelentette, hogy Jakab István ügyvéd fogja védeni. A törvényszék március 12-én végzéssel kiadni rendelte az iratokat a védőügyvédnek azzal, hogy 15 napon belül nyújtsa be a védelmet. A kiadói utasítás szerint „összes iratok: Jakab István védőnek.” Az akta 706/bünt.1872. számon, 13 bűnperi csatolmánnyal, kézbesítési íven átadásra került április 21-én. A következő hónapban a védő kérte a bizonyítási határidő módosítását. A törvényszék 916. szám alatti, május 10-én keltezett, végzésével hozott döntéséről értesítette Jakab Istvánt azzal, hogy a határidő „a kézbesítéstől számított 15 nappal meghosszabbítva.” Az értesítést a kézbesítési ív szerint május 17-én vette át.

Június 17-én, 1307/872. szám alatt, a törvényszéki kiadó írásban jelentette, hogy az ügyvéd nem nyújtotta be a védíratot. A törvényszék, végzésben felhívta a védírat „25 forint bírság terhe alatt, 8 nap alatt okvetlenül teendő benyújtására.” Jakab védő e végzést június 28-án átvette. A védíratot 1872. július 8-i keltezéssel terjesztette be a törvényszékhez.⁵¹

A Pécsi Királyi Törvényszék 1872. április 15-i ülésén - miután a vallomások meghitelesítése után A. Lőrinc vádlott védőügyvédet választani nem akart - hivatalból Reök Lajost védőügyvédnek kinevezte, amelyről őt a 738/bünt.1872. szám alatt hozott végzéssel értesítette. Az erről szóló küldeményt Reök Lajos ügyvéd, kézbesítési íven átvette április 24-én. A Pécsi Királyi Ügyészség április 29-én vádlevéllel együtt beterjesztette gyilkossággal vádolt A. Lőrinc rendes fenyítő perét. A törvényszék május 3-i ülésén a 894/bünt. számú végzéssel arról döntött, hogy az összes periratok vádlevéllel együtt Reök Lajos hites ügyvédnek visszavárólag kiadassanak, azzal a felhívással, hogy „védelmét jelen végzés vételétől számított 15 nap alatt az összes periratokkal együtt ezen törvényszékhez nyújtsa be.” Az iratokat a védő május 8-án, kézbesítési íven átvette. A védelmet az összes periratokkal együtt május 13-án terjesztette be.⁵²

Az iratok külzetén feltüntetett kiadói utasítások azt érzékeltetik, hogy az akták védő részére történő kiadása gyakorlat volt. Vagyis a felvetett kérdésre az a válasz adható, hogy a védelmet ellátó ügyvédek a pertáron kívül is megismerhették a kérdéses bűnügyeket, sőt inkább azon

⁴⁸ MNL BaML 1869/V.2782. számú irat, Pécs város visszaállított törvényszéke iratai

⁴⁹ Jelen esetben egyértelmű a vádlottak közötti érdeklentét, amire a védő tevékenysége is rávilágít. A cinderibogádi rablógyilkosságban minden vádlottnak más ügyvéd volt a védője és az ilocsikai S. Konrádné valamint a férje által elkövetett gyilkosságban is más-más ügyvéd látta el a védői teendőket. (MNL BaML 1874/V.762. számú irat) Ugyanakkor a díjazásnál már említett emberöléssel vádolt Sz. Ferenc és Sz. István védelmét valószínűsíthetően egyazon ügyvéd látta el, legalábbis a védői díj megítélése erre utal. (MNL BaML 1875/V.31. számú irat)

⁵⁰ MNL BaML 1869/V.2846. számú irat, Pécs város visszaállított törvényszéke iratai

⁵¹ MNL BaML 1872/V.15. számú irat

⁵² MNL BaML 1872/V.442. számú irat

kívül. Erősítő tényként foghatók fel az ügyvédek részére megvalósult kézbesítések illetőleg részükről az iratok átvétele. Nem zárható ki, hogy történt védőnek a pertárba utasítása, bár utóbbi 1868-tól egyértelműen a polgári ügyterülethez tartozott. Minden bizonnyal a nyitvatartási időben lehetőségük volt az ügyvédeknek a pertárban való munkavégzésre.

Fellelhetők a korábbi gyakorlatból fennmaradt egyéb beidegződések is, amelyek arra engednek következtetni, hogy voltak hiányosságok a rendelkezések hozzáférhetőségében, azok maradéktalan alkalmazásában. Például 1872. május 13-án Reök Lajos hites ügyvéd A. Lőrinc ügyében a védíratot a Baranyamegyei Tekintetes Királyi Törvényszékhez címezte.

A „sürgetés” rendszerinti volta, arra mutat rá, hogy a bíróság által meghatározott 15 napos határidőt a védőügyvédek többnyire nem tartották be. Másként/finoman fogalmazva, a kitűzött határidőig terjedő időszak gyakran nem volt elégséges a védelemre történő felkészüléshez, a védírat elkészítéséhez, benyújtásához.

A védők ténykedéséből

K. József ügye

Tróber Mátyás tiszti főügyész vádlevele szerint K. József vádlott 1869. október 5-én este 9 óra körül, a szüret alkalmával, a szőlőben, 23 éves testvérét, Károlyt egy karóval fejbe ütötte, aki összerogyott. Az áldozat később hazament, majd 6-án du. 4 órakor az ütés következtében meghalt. A tanúk vallomása szerint a testvérek a szüret alatt pöröltek. Azt követően, hogy Károly a testvérenek fiát bántalmazta, József kihúzott a földből egy szőlőkarót és azzal öccsét fejbe ütötte. Az elhunyt este 10 óra tájban ment haza pécsi lakására, éjszaka rosszul lett, reggelre az eszméletét is elvesztette.

Farkas István ügyvéd, választott védő által beterjesztett védírat kézzel írott 10 oldal terjedelmű volt. A védő főleg az orvosi véleményt kérdőjelezte meg, mivel abban az áll, hogy az elhalton 2 ütéstől származó sérülést tártak fel a boncolás során. A tanúvallomások szerint a vádlott csak egyszer ütött, tehát mindkét ütés/sérülés nem származhatott tőle. A sértett hazafelé menet biztosan elesett és akkor sérült meg másodszer. Kitért arra is, hogy a vádlott cselekményéért nem lehet halálbüntetést kérni.

Pécs Város Törvényszéke, 1870. április 1-én, vádlottat a gyilkosság alól felmentette, de emberölésben bűnösnek mondta ki. Cselekményéért a jogerőre emelkedéstől számított 1 évi fogságra ítélte, 40 forint vérdíjban és 21 forint vizsgálati költségben marasztalta. Az ítéletet a Pesti Ítéletábla és a Kúria is helyben hagyta „abban K. József megnyugodott.”

1871. június 30-án Farkas ügyvéd a törvényszékhez benyújtott egy munkavégzési kérelmet, melyben az elítélt kérte, hogy dolgozhasson, mert elszokott a munkától, pedig szabadulása után a társadalom hasznos tagja akar lenni. Azért is akar dolgozni, nehogy a családja a télen éhen haljon. 1871. július 4-i ülésében a törvényszék a kérelmet elutasította.

Sz. Terézia és V. József ügye

1869. október hó 27-én este, Haberini Pál gépgyáros legényei, P. Rudolf, Z. Ferenc és K. Ferenc legények a legutóbbi felszólítására sétálni mentek. 12 óra tájban a Kígyó utcán mentek keresztül. P. előre futott és mire az utca keleti részére ért Z. utána futott és mondta, hogy menjenek K. Ferenc segítségére, mert leütötték. Visszaérve K. Ferencet Sz. Terézia háza mellett fekvő találták. Felemelték, de mivel hazavezetni nem tudták, mert nagyon jajgatott Veszélka kocsmájába bevezették, ahol is reggelre meghalt. A Kígyó utcában egy háznál ahol az ablaknál egy kéjhölgy ült K. visszamaradt és vele beszélgetett. Sz. Terézia, aki a

szomszédban lakik, házi szolgáját állítólag felszólította, hogy csak üsse a sértettet. V. József asszonyának engedelmeskedvén, mint vallja egy léccel megverte K. Ferencet, aki a verés következtében meghalt.

Farkas ügyvéd a 9 oldalnyi védíratban kifejtette, hogy a tiszti ügyész is emberöléssel vádolja alpereseket, amit igazolnak a periratokra tett rájegyzések. Mégis halálbüntetést kér, amit a hazai törvények is csak szándékos gyilkosságra szabnak ki. Hosszan fejtegette mi a gyilkosság és emberölés, s hogy a halálbüntetés ez esetben nem alkalmazható, téves a vádlói kérelem. Leírta a tényállást. Kifejtette, hogy az eszköz, a lécdarab puha, azzal halált okozni nem lehet, mert a kemény testre ütve az eltörik. Ha előre megfontolt az ölés, vádlott más eszközt választott volna és addig ütötte volna K. Ferencet, amíg meg nem hal. Elképzelhető okot nem talált V. tettének végrehajtására. Csak valószínűnek látszó, hogy az ő ütésétől származnak a koponyahorpadások. Vádlott a sértett hátát ütötte nem pedig a fejét. Ilyen következtetésre nem lehet ítéletet alapozni. Csak verés lehet a per tárgya, ami kisebb hatalmaskodás és nem bűntény. A cselekmény beszámítása csak V. Józsefet terheli, mert ő bizonyult tettesnek. V. tettét kisebbíteni akarja, azért vallott Sz. Teréziára, vallomásának nem lehet hitele. Sz. Teréziát kérte felmenteni, V. Józsefnek pedig elég a 4 havi vizsgálati fogság, mert nem hogy a gyilkosság, de az emberölés sem bizonyított.

A védő két kifogást támasztott a tanúkkal szemben. A kifogásos tanúk a kéjhölgyek, erkölcstelen személyek, ezért nem hallgathatók ki,⁵³ továbbá az elhunytnek a társa nagyon részeg volt, amiért a vallomása nem vehető figyelembe. A Kígyó utcában minden egyes ház kéjhölgy lakta nyilvános bordélyház. Az elhunyt is ittas állapotban volt.

A közvádoló észrevételeire tett viszontválaszában 1870. április 5-én a védő ismét kifejtette korábban megfogalmazott álláspontját. Külön felemlítette a vádlott beteges szervezetét, amely a vékony koponyacsontjának fokozott sérülékenységében is megnyilvánult. „Az orvos valószínűsíti az agyra mért ütest, mint halálokat. A vádló agynak nézi a háthosszt.” [...] „A három kéjhölgy vallomásának hitelt adni erkölcsi képtelenség, tanú lehet ki erkölcsös, kéjhölgy ellenben erkölcstelen, kinek hitele nem lehet, itt a közerkölcsi érzélem dönt.” A tiszti ügyész viszont arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tanúk a törvény gyalázatának szennyét nem viselik, vallomásukból nem remélnek sem kárt sem hasznot. Ha a tanúk kéjhölgyek, Sz. vádlott kerítendő, kinek tulajdon ügyében szabadvallomásában hitele még kevésbé lehet.

Pécs Város Törvényszéke 1870. július 19-én tartott ülésén kimondta, hogy „mindkét vádlott megérdemelt büntetésül kétévi, ezen ítélet jogerőre emelkedésétől számítandó súlyos fogházra ítéltetik, ezen felül egyetemlegesen, mindketten az elhunytnek egész vérdíjában 40 forintban marasztaltatnak és a fogházi költségek egyetemleges megtérítésére köteleztetnek.”

A Pesti Királyi Ítéltábla október 26-án a törvényszék döntését helyben hagyta, a kihirdetésre november 15-én került sor.

A védő, a Kúriához történő fellebbezés indokait 3 teljes oldalas beadványban fejtette ki. Utalt a védőbeszédben előadottakra, azt meg nem ismételve hangsúlyozta - most már a törvényhelyekre való konkrét hivatkozással - a kéjhölgyek erkölcstelenségét, majd egy erőteljes mondattal tiltakozott a fogvatartás ellen. „Jogtalan, hogy a vizsgálat megkezdése óta fogva tartják őket, és ez büntetést is jelent a jogerős ítélet előtt, ami az egész világon csak Magyarországon van így.”

1871. január 17-én a Kúria a korábbi ítéletet helyben hagyta.

Az ügyben volt egy kezességvállalásos szabadlábra helyezési kérelem is, amely Sz. Terézia fogva tartásának a megszüntetését célozta. A védő, az 1869. november 5-én beadott kérelem indokaiként kifejtette, hogy a kihallgatások megtörténtek, ezért nem szükséges a

---

⁵³ A közös tanúvallatás megejtésének módjáról és a szemügyre vételről szóló 1486. évi XIV. törvénycikk 5. § „A hamis esküvöket, becstelenekeket pedig és azokat, a kik tisztességüket és emberiségüket veszítették; ezen kívül a nem nemeseket, még ha birtokosok lennének is, a kiket a királyi felség nem nemesített, nem kell ilyen tanúságtételre elfogadni és bocsátani.”

továbbiakban a fogvatartás. A mellékelt kezeslevél tanúsítja, három pécsi birtokos polgár kezeskedését. Sz. Teréziának Pécsen üzlete van, ezért vele szemben nem forog fenn a szökési gyanú, továbbá az előlétele sem olyan, amely a vizsgálati fogság fenntartását indokolja. „Mert ilyen esetben törvényeink, törvényes gyakorlatunk a szabadlábon védekezést kezesség mellett a vádlottnak mindig megengedi. Következésképp annak megtagadására nem képzeltető törvényes ok.” 1870. július 26-án Farkas ügyvéd személyesen jelent meg a törvényszéken és a kérte a szabadlábra helyezést, jelezve, hogy az előző évben beadott kérelemre válasz nem érkezett. Augusztus 26-án a törvényszék a végzésében rögzítette, a „Közigazgatási Tanács közölte, hogy Szala az üzletvezetési jogot személyére nézve teljesen elvesztette és a város területén neki semmi birtoka nincs, az eddigi kezesek a kezességet azután magukra vállalni nem szándékoznak, a szabadon bocsátási kérelemnek helyt adni nem lehet.”

B. Simon ügye

Pécsi Királyi Törvényszék 1872. július 19-én hozott ítélete szerint B. Simon 1871. december 22-én esti háromnegyed 8 órakor hazatérve ablakán kopogott bebocsátás végett. A holdvilág mellett észrevette, hogy a neje a földön feküdt és suttogva beszélt. Miután beeresztetett megkérdezte nejét ki volt ott. Neje mentegetőzésére határozottan kijelentette, hogy a Kosta igenis itt volt. Ez a tudat nagy fölháborodást okozott, majd meg akart győződni nincs-e még a háznál és keresésére indult egészen pusztá kézzel. Midőn a konyhába ért ott egy bundába takart egyént észrevett és e szavakat mondta nejének „látod őt ott”, mire az a gyertyát elejtette és elszaladt. A vádlott keze ügyébe lógott a fejsze, melyet fölkapott és élével 2 vágást tett a betakart egyénre, mely vágások egyike okvetlenül halált okozó, a másik életveszélyes volt. Utána a fejszét megfordította és annak fokával ütötte az összeroskadt egyént ott ahol találta. Gyertyát hozott melynek világánál ráismert Cs. Ivóra, kinek látása oly indulatba hozta, hogy annak még öltözékeit is darabokra vagdalta.

A vádló 12. évi fogságot indítványozott, a védő az 5 oldal terjedelmű védiratban a vádlott felmentését kérte.

A törvényszék B. Simont bűnösnek mondta ki emberölés büntetében és 1 év börtönre ítélte. A döntést az Ítéltábla és a Kúria is helyben hagyta.

P. Anna ügye

A vizsgálatot végző Pilch Antal megyei esküdt, az általa leírt tényálladékban meglehetősen bizonytalan alapokról tett említést, bár a későbbiekben alapos felkészültségről tanúbizonyságot téve folytatta a kihallgatásokat. „P. Anna 1870. november 5-én éjjel 3-kor kiosont a szobából és midőn utoljára bejött sógornője már észrevette rajta, hogy gyermekét megszülte. Ezen kívül megkérdeztetvén a szülést elején tagadta és csak hosszas ijesztgetés és rábeszélés után, beismerte, hogy megszült, gyermekét meg behozta az udvarból, de a gyermek halott volt. P. Anna azt állítja, hogy a gyermek halva született. A 6./ Alatti orvosi vélemény szerint a gyermek éretten és életképesen született, élt és lélegzett és fulladás által halt meg. Az egyedüli két tanú a vádlott fivére és sógornője azt állítják, hogy semmi neszt, sírást nem hallottak és oly körülményt, miből a gyermek életét határozottan bizonyítani lehetne, szolgáltatni nem képesek.”

Szieberth Nándor ügyvéd 5 oldal terjedelmű első védlevelében közölte, hogy álláspontja szerint a „vád nemcsak terhes, de merőben alaptalan is, mert itt a gyilkosságnak sem tárgyi, sem alaki kelléke elő nem fordul.” Kifejtette azt, hogy a boncolást végző orvos véleménye szerint a halál közvetlen oka a fulladás, a felülvizsgálatot végző orvos pedig azt teljesen kizárta. Utóbbi véleményt a törvényszéki orvostanból merített ismeretei birtokában osztja és osztania kell. A vádló tisztí főügyész állítását szépnek és merésznek nevezve, fejtette ki gondolatait, melyek szerint „a sírásra is képtelen gyenge gyermek, az arcon és szájon észlelt csekély sérülések igazolása szerint is, rosszul jövén a világra, azonnal meghalt.” Kérte a

vádolt felmentését, majd szabadnak nyilvánítását. A másfél oldalas pótvédelemben a pesti egyetem orvoskari tanártestületének felül véleményét hipotézisnek tartotta, mivel csak vélik, hogy az elegendő meleg hiánya okozta a kisdéd halálát. A tanúk az újszülöttől semmilyen hangot sem hallottak, pedig, „ha élve jő a világra, hangot ad magáról, miután levegőt változtat, s ha védecem gyermeke élve jött volna világra, az bizonyosan hangot adott volna, mert a levegőváltás nem csekély volt.”

A Pécsi Királyi Törvényszék 1873. január 10-én P. Annát a gyermekgyilkosság vádja alól fölmentette, a vétkes vigyázatlanság által okozott emberölés bűntényének elkövetésében bűnösnek mondta ki, és ennek következtében az ítélet jogerőre emelkedésétől számított, hetenként kétszeri böjttel szigorított egy évi börtönre ítélte, valamint az élelmezési költségek megtérítésére kötelezte. A bíróság hivatkozott arra, hogy az ítélethozatalkor szabadlábban védekező vádlott fél évig vizsgálati fogságban volt. A élve születést fogadta el, a halál okának pedig a meghülést nevezte meg. Az iratokból kitűnően a Pesti Királyi Ítéltábla március 5-én, a Kúria július 1-jén hozott határozatot. A döntések az ítéletek hiánya miatt nem ismertek.

A. Lőrinc ügye

1871. augusztus 12-én, szombaton reggel 9 óra körüli időben, miután a Villányban végzett vásárlást követően hazaérkezett, jakabfalvi közösen használt lakásukban A. Lőrinc több fejszecsapással agyonütötte fogadó atyját a 70 éves S. Józsefet.

Bauer János megyei esküdt által leírt tényálladék szerint A. Lőrinc „a meggyilkolttal asztalhoz ült reggelizni és amint úgy együtt ültek, vádlottnak fejét lázforma forróság lepte meg és ennek következtében villant meg agyában, hogy fogadó atyját meg kell néki gyilkolni.” A tett elkövetése után feladta magát. „A lakószobát bezárta és először a jakabfalvi bíróhoz ment, de mivel azt nem találta, azonnal átment Villányba és ott az Esperes úrnak bejelenté tettét és azután ezzel egy úttal bement a jegyzőhöz és ott szintén elmondá iszonyú tettét.”

A védő három és fél oldal terjedelmű beadványában leírta, hogy a vádlott bevallotta a bűncselekményt, olyan külső ok pedig nem tűnik fel, amelyhez a védelem csatlakozhatna. A vádlott kifogástalanul élt, a tettét megelőző időben sem található sem elkeseredettségében, sem pillanatnyi felhevülésében, olyan ok, mely őt a borzalmas tény elkövetésére indította volna. Az orvosi vizsgálat oda mutat, hogy kedély és elmebetegség nyomai rajta nem észlelhetők, pedig az egyén lelkületében kell keresni az okot. Kétségbe kell vonni az orvosi megállapítást. „Vádolt állítja, hogy a válságos pillanatban minden külső hatás nélkül vértolongást érzett és olyan képzet keletkezett agyában, hogy fogadó atyját meg kell gyilkolnia. Az ok természetesen csak azon állapotban található, ahogy a bűntettet elkövette, azaz a vádlott, ha pillanatnyi okra, de válósággal megőrült.” Az ok a vádlott elmebetegségében keresendő. Kérte, hogy a további hasonló esetnek eleje vétessék, A. Lőrincet a vád alól mentsék fel és helyezték orvosi felügyelet alá.

A. Lőrinc bűnügyében a szabadvallomások meghitelesítése után Baranya Megye Fenyítő Törvényszéke, 1871. szeptember 13-án, további intézkedések foganatosításáról döntött, de az első ítéletet már az 1872. január 1-jétől működő Pécsi Királyi Törvényszék hozta meg, július 1-jén. A Pesti Királyi Ítéltábla augusztus 16-án pótvizsgálatot rendelt el, melynek végrehajtását követően 1873. január 8-án a törvényszék újólapon érvényre emelte korábbi ítéletét. Ezután az ítéltábla az elsőfokú ítéletet megsemmisítette és az első bírósági törvényszéket szabályszerűen indokolt ítélet hozására utasította. A Pécsi Királyi Törvényszék 1873. évi április 16-án A. Lőrinc jakabfalui lakos alperest a Pécsi Királyi Ügyészség által emelt gyilkossági vád és a kért halálbüntetés alól felmentette, ellenben a szándékos emberölés bűntettében bűnösnek mondta ki és, mint ilyent, az ítélet jogerőre emelkedésétől számított 15 évi, hetenként 2 napi böjttel szigorított börtönre ítélte, továbbá orvosi, védőügyvédi és élelmezési költségek megtérítésében marasztalta.

Az ítélet indokolásában leszögezte, hogy „a védőügyvéd által felhozott azon állítás, hogy elmebetegség folytán beszámításon kívüli állapotban követte volna el vádlott a bűnös tettet, bírói figyelembe nem vehető, mert a fogházi és járásorvosnak az iratok között fekvő m.é. 3088. sz. alatti nyilatkozatában foglalt vélemény szerint vádlott épelméjű, szabad elhatározási képességgel bíró és beszámítás alá eső egyén. De végre e véleményt az eszközölt pótvizsgálat alkalmával kihallgatott tanúk vallomása határozott bizonyossággá emeli s úgy a pusztá állítás megdől.”

Rablógyilkosság K. Istvánné sérelmére⁵⁴

A tényálladék szerint két fő behatolt „a meggyilkolt alvószobájába hol a magasabb egyén a meggyilkolt ágyához lépett, azon suttogó hangon kiejtette szóval „*meg kell halnod ma*” még az alacsony szűrös, unoka húga ágyához ment és azt fenyegetőzés mellett hallgatásra intette. Az özvegy tiszteletes asszonyt a magas kezével megfojtotta. Később a két rablógyilkos elővén a meggyilkolt feje vánkosa alól a kulcsokat, azokkal mindent felnyitottak és amit, papírt vagy pénzt találtak, magukkal vitték. De elvittek egy bőr női cekkert is, melyben Sz. Katalin szerint egy levélboríték is volt, melyben Kisfaludy István ügyvéd aláírásával, néhány szóval egy küldemény átvétele igazolatik. Ezen borítékban volt tudtával két 1 forintos bankjegy.”

1873. május 15-én a törvényszék öt ügyvédnek küldött értesítést arról, hogy az ügyben vád alá vontak védelmét lássák el. A leveleket a védők 17-én átvették. A végtárgyalást a Pécsi Királyi Törvényszék büntető osztályánál 1873. május 23-án tartották meg.

Fekete Mihály az I. rendű vádlott védője elismerte, hogy D. József a rablásban bűnös, a minősítés szerinte nem rablógyilkossággal, hanem szándékos emberöléssel párosult rablás. Figyelmet kell fordítani akaratirányára, elhatározásának minőségére. Kétségtelen, hogy a rablás szándékával ment a helyszínre, de nem volt előre megfontolt szándék a gyilkosságra. Hosszasan fejtegeti az ölési szándékot, különösen, hogy az mikor alakult ki. A rablás folyamatában keletkezett. Súlyos a cselekmény, de vegyék figyelembe, hogy az egyén a műveltség alacsony fokán áll, a bűz vágy behatásának alá van vetve, aki az erkölcsi érzületet nem is ismeri, aki tények következményeit megítélni alig képes, aki tisztán csak a pénzvágy által vezettetik, hogy egy ifjú egyén, nem megrögzött gonosz, nem javíthatatlan egyén, aki a csábításnak igen nehezen képes ellenállni, és bűnös tényre könnyebben rávehető. Erkölcsi bizonyítványa szerint előélete feddhetetlen, büncselekményt még nem követett el, őszinte vallomás, töredelmesen beismerte teljes terjedelmében. A halálbüntetést ott lehet alkalmazni, ahol javulásra kilátás nincs, halál helyett 10 év szabadságvesztés kiszabását kérte.

Antal Gyula, D. Péter védője szerinte bünszerző a védenca, mert bünszövetségről van szó, mégis enyhébb büntetést kér. Enyhítő körülmények, 20 életév, amelyet az 1869-es rendelkezés 19 évre szállította le.

Kerese Kálmán védő szerint I. Péter nem gyilkossági bűnrészes, a rablásban bűnös és szándékos emberölés gyilkosság helyett. Csekély szerepe volt, csekély büntetést, 2 évet kért, hogy a társadalom hasznos tagja legyen, a 10 évnél erről le lehet mondani. A vádlott 16 éves, büntetve nem volt, bár az ügyész kiterjesztette mindegyikre a rossz előéletet.

Danitz Antal, I. József védője mentegette a vádlottat, legfeljebb 1 év szabadságvesztést indítványozott.

Németh József, S. József védőjének álláspontja szerint védenecét értelmi szerzőnek mondani nem lehet, Pécsváradon volt az elkövetéskor. Bizonyíték elégtelenségéből kérte a vád alól felmenteni.

---

⁵⁴ Az eset feldolgozva a Jogelméleti Szemle 2013/4. számában megjelent *Rablógyilkosság éjjélkor* című tanulmányban

1873. december 12-én tartott újabb végtárgyaláson elhangzott, hogy a rablógyilkosság ügyében a korábbi ítéletet az ítéletábla szeptember 30-án megsemmisítette, a hiányok pótlását elrendelte, a törvényszéket újabb ítélet hozatalára utasította.

Németh József ügyvéd, S. József védője előadta, hogy „a királyi ügyész érdemleges vádja után fogom védecem érdekében az érdemre vonatkozó mondanivalómat elmondani.”

„Elnök: a királyi ítélő tábla ítélete által csak a forma hiányok pótlásai lettek elrendelve, az érdemre nézve tehát ez alkalommal nem lehet szólni. Elnök ezen kijelentése után Németh József, úgy a többi jelenlévő védő ügyvéd, az érdemleges védelemtől önkényesen elállottak. Németh József ügyvéd el is távozott.” Felolvasásra került a korábbi végtárgyalás jegyzőkönyve, a tanúvallomások, a királyi ügyész vádbeszéde és az ügyvédek védbeszéde egész terjedelmében.

Az elsőfokú bíróság D. Józsefet a betöréssel párosult rablógyilkosság elkövetéséért kötéláltali halálra ítélte és a kivégzési költségek megtérítésében marasztalta. D. Pétert a betöréssel párosult rablógyilkosságban részesség miatt 10 évi, I. Pétert a betöréssel párosult rablásban részesség miatt 10 évi, S. Józsefet a betöréssel párosult rablógyilkosság szerzése és arra felbujtás miatt 15 évi és I. Jánost a betöréssel párosult rablógyilkosság palástolása és abban részesség miatt 10 évi az ítélet jogérvényre emelkedésétől számított, hetenként kétszeri börtönnel és közmunka teljesítésével szigorított börtönre ítélte. A kinevezett védőknek 15-15 forint díj megfizetéséről határozott.

1874. február 4-én az ítéletábla D. Józsefet a halálos ítélet alól felmentette és befogatásától számított 20 évi, közmunkával és hetenként kétszeri börtönnel szigorított börtönre ítélte és költségekben marasztalta. A Kúria, utóbbit is helybenhagyó döntést hozott.

Postakocsi rablás ügy

1873. április 23-án a Pécsi Királyi Törvényszék gyilkosság és rablási kísérletben részesség büntényének elkövetésében mondta ki bűnösnek D. Ferencet, akit cselekményéért az ítélet jogerőre emelkedésétől számított hetenként kétszeri börtönnel és közmunka teljesítésével szigorított 5 évi börtönre ítélte. A védelmet ellátó Antal Gyula ügyvéd kérelmezte D. Ferenc szabadlábra helyezését, de azt a törvényszék elutasította, mivel vádlottat 5 évi börtönre ítélte. A kérelem, fellebbezésnek számított, melyet a többi irattal együtt az ítéletáblához felterjesztettek. A Kúria 1874. január 8-án a két alsóbíróság összehangzó ítéletét - L. Ferenc 20 év, B. Ferenc 15. év szabadságvesztés - D. Ferenc harmadrendű vádlottra vonatkozóan megváltoztatta, nevezett büntetését „tekintettel a vádbeli büntettek súlyos és társadalomra nézve felette veszélyes voltakra és ellenében is igazolt nehezítő körülményekre, tízévi tartamra” felemelte.⁵⁵

M. János ügye

A Pécsi Királyi Törvényszék 1875. április 7-én kelt ítéletében M. János vaszari illetőségű alperes a minősített rokon és pedig atya gyilkosság büntetében bűnösnek kimondatik, büntetésül, hazai törvényeink értelmében, kötél által kiszendvedendő halálra ítéltetik.” A bíróság a határozat indokolásában rámutatott arra, „hogy védő azon kérelmét, hogy vádlott orvosi észlelés alá vétessen, az ítélethozatal elnapoltassék, mint teljesen indokolatlan, egyedül a per további húzására célzó kifogás, elvettetik. Védőügyvéd azon légből kapott feltevése, mentsége, hogy vádlott józanésszel nem rendelkezvén, orvosi észlelés alá helyezését kérte, mellőzendőnek találtatott. [...] Vizsgálati fogságában sem mutatott olyan jelenséget, amelyből a józanész nem teljes birtoklását csak gyanítani lehetett volna.”

1875. augusztus 30-án a Budapesti Királyi Ítéletábla, arra tekintettel, hogy a vádlott - a vizsgálóbíró jelentése szerint - a vizsgálat folyamában a rendszeres lelkiállapottól eltérő,

⁵⁵ MNL BaML 1873/V.398. számú irat

feltűnő magaviseletet tanúsított, valamint a vizsgálóbíró és a védőügyvéd előtt tett nyilatkozatai miatt, az eljáró királyi törvényszék ítéletének feloldása mellett, a törvényszéket szakértői vizsgálat elvégzésére és újabb határozat hozatalára utasította. M. János azt a kijelentette, hogy „véleménye szerint, az általa elkövetett apagyilkosság fenyítékéül reá ¼ legfeljebb félévi börtönbüntetés váraozik.” Az ítéletábla szerint ez „a vádlott felfogási képességét és elméjének rendszeres voltát méltán aggályossá és így vádlott lelkiállapotának szakértői észlelés folytán megvizsgálását szükségessé teszi.”

Néhány kapcsolódó gondolat

A vizsgált alá vont iratanyag élet kioltásával járó illetőleg azt eredményező bűncselekményekbe, a hozzájuk kapcsolódó védőügyvédi tevékenységekbe ad betekintési lehetőséget. Egyértelműen kimondható, hogy az ítélező bíróság maradéktalanul biztosította a védelemhez való jogot, a kötelező védelem érvényesülését.

A védői tennivalókat teljesítő ügyvédek feladataikat komolyan vették, melyet kellően alátámasztanak a fellelhető, inkább nagyobb, mint kisebb terjedelmű védlevelek és a végtárgyaláson tanúsított közreműködésük. A védőügyvédek álláspontjukat indokokkal alátámasztva fejtették ki, törekedtek megvilágítani a kifogásolt vádlói véleményeket.

A törvényszék által megszabott határidők késedelmes teljesítése, az érdemi védői munkát nem károsította, bár az eljáró bíróság - nem egyszer a királyi ügyészség - jogos sürgetését vonta maga után.

A pécsi virilisták névjegyzéke arra enged következtetni, hogy a pécs-baranyai ügyvédek között is tevékenykedtek olyan ügyvédek, akiknek máshonnan is származott jövedelmük nemcsak a jogászai foglalkozásból.

Annak megítélése pedig, hogy a bemutatott védői munkálkodások sikeresek voltak-e, nézőpont kérdése.

.....

Kelt Pécssett 2014. június 10-én.